

EĞİTİM HAKKININ ULUSAL YASAL DAYANAKLARI¹

¹Bu konu ile ilgili daha fazla bilgi için yazarın/yazarların aşağıda verilen eserine/eserlerine bakılabilir:

Karaman-Kepenekci, Y. (1999b) Özürlü Çocukların Hakları, *1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı*, İstanbul Çocukları Vakfı, İstanbul.

Karaman-Kepenekci, Y. (2007b) Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Ulusal Hukuksal Dayanakları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 271–285.

Karaman-Kepenekci, Y. ve Baydık, B. (2009) Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 329–350.

Karaman-Kepenekci, Y. (2010) Eğitimin Hukuki Temelleri, *Eğitim Bilimine Giriş* (Editör: M. D. Karşlı), Ankara: PegemAkademi.

Nayır, F. ve Karaman-Kepenekci, Y. (2013) Kaynaştırma Öğrencilerinin Haklarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi (Uluslararası E-Dergi)*, 3(2), <http://dx.doi.org/10.12973/jesr.2013.325a>

Taşkın P. (2010). 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve Getirdiği Yenilikler, *Ankara Barosu Dergisi*, 68 (4), 159-178.

Taşkın, P. (2014) *Ortaöğretim Okulları Öğrencilerine Yönelik Disiplin Düzenleme ve Uygulamalarının Çocukların Temel Hak ve Özgürlükleri Bağlamında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hukukun kaynaklarından olan yazılı hukuk kuralları arasında güçlülük ve geçerlilik dereceleri ile soyutluk dereceleri bakımından bir sıralama yapıldığında en üstte, en güçlü, geçerli ve soyut hukuk kuralı olan Anayasa; daha sonra yukarıdan aşağıya doğru, kanunlar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler ve yönetmelikler yer alır (Bilge, 1986; Gözübüyük, 1993). Bu sıralamaya göre, aşağıda 1982 Anayasası'nda ve eğitimle ilgili kanunlarda eğitim hakkının ele alınma durumuna bakılacak ve belirtilen yasal metinlerde milli eğitimin temel ilkelerine göz atılacaktır. Ayrıca bazı eğitim alanlarının yasal dayanakları da incelenecektir.

A. 1982 Anayasası'nda ve İlgili Kanunlarda Eğitim Hakkı

Aşağıda genel hatlarıyla Anayasa'da, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda (TTK), İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda (İEK) ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (METK) eğitim hakkına yer verilme şekli incelenecektir.

1. 1982 Anayasası'nda Eğitim Hakkı

Eğitim hakkı, 1982 Anayasasında, “Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi” başlığını taşıyan 42. maddesinde düzenlenmiştir. 1982 Anayasasında da eğitim hakkı sosyal bir temel hak olarak ele alındığı, diğer sosyal haklarda olduğu gibi devlete düzenleme görevi ve yetkisi vermektedir. Anayasa'nın eğitim ile ilgili diğer maddeleri 10, 13, 24, 27, 62, 130, 131'dir. 1982 Anayasası'nın eğitimle ilgili tüm maddeleri devlete eğitim hakkını, eğitim özgürlüğünü ve eğitim eşitliğini sağlamaya yönelik önlemleri alma görevini yüklemiştir (Akyüz, 2016).

Anayasa'nın 10. maddesinde, kanun önünde eşitliğe, diğer deyişle ayrımcılık yasağına yer verilmekte; 13. maddesinde de temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasını düzenlenmektedir. Geniş yorumlanırsa, bu maddelerden eğitim hakkından yararlanma bakımından da herkesin kanun önüne eşit olduğu ve eğitim hakkının sınırsız olmayacağı sonucu çıkarılabilir. Anayasa'nın 24. maddesinde din ve ahlak eğitim ve öğretimi ile ilgili hükümler yer almaktadır. Anayasa'nın 27. maddesine göre herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Eğitim özgürlüğü ise, öğrenmek ve öğretmek konusunda, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri nedenlerle devletin kişilere engel olmaması, onları serbest bırakması anlamına gelmektedir. Anayasa'nın 62. maddesinde yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının çocuklarının eğitimi ile ilgili tedbirleri alma görevi de yine devlete verilmiştir. Anayasa'nın 130. ve 131. maddelerinde de yükseköğretimden yararlanma hakkı düzenlenmiştir.

Anayasa'nın doğrudan eğitim hakkını hükme bağlayan 42. maddesi, “*Kimse, eğitim hakkından yoksun bırakılamaz; ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilere*

öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için gerekli önlemleri alır” diyerek devlete eğitim imkânını sağlama görevini vermiştir. Bilindiği gibi, eğitim hakkı, sosyal ve ekonomik koşulların etkisi altındadır. Gerekli ekonomik koşullar sağlanmadıkça, kişiler bu haktan yeterli bir biçimde yararlanamazlar. Kişilerin, Anayasa ile güvence altına alınmış olan eğitim ve öğretim hakkından yararlanabilmeleri için, bu hakkın gereği olan imkânların devlet tarafından sağlanması gerekir (Akyüz, 2000). Diğer yandan, hukuksal eşitliğin, gerçek anlamda bir eşitliğe dönüşebilmesi için kişilerin devletten gerekli imkânları istemesi gerekir. Eğitime eşitlik, ya da eğitime fırsat ve imkân eşitliği, hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün insanların başlangıç çizgisinde aynı eğitim fırsatlarından yararlanmalarının sağlanması, herkese kendi yeteneklerine göre gelişme fırsatının verilmesi ve eğitim hakkından yararlanmak için maddi imkânlardan yoksun olanlara devletin burs, parasız yatılılık, kredi vb. gibi yollarla bu imkânları sağlamasıdır.

Anayasa'nın 42. maddesinin 3. fıkrasında eğitimin içeriği *“Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.”* şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre, resmi ya da özel eğitim kurumlarınca yürütülen eğitim faaliyetlerinin, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve çağdaş bilim ve eğitim esaslarına bağlı biçimde yerine getirilmesi zorunludur. Bu hükümle vatandaşların yetiştirilmesine ilişkin bir çerçeve çizilmiş, amaçlar ortaya konmuştur.

2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda Eğitim Hakkı

Eğitim alanını düzenleyen önemli kanunlar deyince ilk akla gelen 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu'dur. Âdem'e (1993) göre, Osmanlı'nın son yıllarında eğitim üç farklı eğitim kuruluşu tarafından verilmekte ve üç farklı insan ve vatandaş tipi yetiştirilmek istenmekteydi. Birincisi medreseleri de içine alacak şekilde "mahalle mektepleri" tarafından verilen eğitimidir. Bunların programları daha çok Kur'an ve Arapçadan oluşmaktadır. Medreseleri ayakta tutmak için çok sayıda vakıf kurulmuştur. İkincisi Batı örnek alınarak açılan "Tanzimat Okulları" tarafından verilen eğitimidir. Rüştiye (ortaokul), idadi (lise), sultani (lise) vb. okullar bu gruba girmektedir. Üçüncüsü ise "misyoner okulları", "yabancı kolejler", "azınlık okulları" tarafından verilen eğitimidir (Âdem, 2000).

Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu, 3 Mart 1924 tarihinde dağınık ve devlet yönetiminin dışında kalan okulları, devlet yönetimi altında toplamak amacıyla çıkarılmıştır. Bu kanun eğitim hizmetlerinin gözetim ve denetimini Millî Eğitim Bakanlığı'na vererek, bu alandaki çok başlılığa bir son vermiştir. Anılan kanun ile getirilen düzenlemeler aşağıda da belirtildiği gibi üç madde altında ifade edilebilir:

- Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıflarca yönetilen tüm medrese ve mektepler Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.
- Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti bütçesinden mekteplere ve medreselere ayrılan para, eğitim bütçesine geçirilmiştir.
- Eğitim Bakanlığı, yüksek din uzmanları yetiştirmek için Dârülfünun'da bir ilâhiyat fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayrı okullar açmıştır.

Başaran'a (2006) göre, Cumhuriyet döneminde Tevhid-i Tedrisat ile başlayan eğitim düzenlemeleri, eğitimi örgütleme, eğitimin niteliğini değiştirme ve eğitimi yayma amaçlarını gerçekleştirmeye yönelmiştir. Eğitimi örgütleme ise yeni eğitim programları yapmak, yeni okullar açmak, eğitimi yeniden yapılandırmak ve güçlendirmek gibi çabaları içerir.

3. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda Eğitim Hakkı

Anayasa'da temel hak olarak belirlenmiş olan eğitim ve öğrenim hakkının kullanılması İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda (İEK) ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. 1961 yılında yürürlüğe giren 222 sayılı Kanun, 1. Kalkınma Planı dönemi başlamadan önce planlama alanında kabul edilmiş ve uygulamaya başlamış bir çeşit planlama kanunudur. İEK'na göre ilköğretim, ilköğretim kurumlarında verilir, ilköğrenim çağında olan kız ve erkek çocuklar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır (m.2). Kanunun başlıca hükümleri, zorunlu ilköğretim çağı, okula devam zorunluluğu, öğretim süresi ve okullaşma oranı, sınıftaki öğrenci sayısı, ilköğretim kurumları, ilköğretim görevlileri, ilköğretim kurulları, öğretmen ihtiyacı ve ilköğretimin mali kaynağı üzerine odaklanmıştır.

4. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Eğitim Hakkı

Eğitim alanındaki en önemli kanunlardan biri de 14 Haziran 1973 tarihinde kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'dur (METK). Bu kanun eğitimin amaçlarını, “kişilik eğitimi”, “vatandaşlık eğitimi” ve “meslek eğitimi” şeklinde sıralamıştır. Eğitim sisteminin yapısı da, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda kullanılan temel eğitim kavramı 1676/1983 tarih ve 2842 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile ilköğretim olarak değiştirilmiş ve “*İlköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır*” şeklinde değiştirilmiştir.

1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre milli eğitimin genel amaçları, Türk Milletinin bütün fertlerini iyi bir vatandaş, iyi bir insan olarak yetiştirmenin yanında tüm bireyleri hayata ve mesleğe hazırlamak şeklinde özetlenebilir (m. 2).

Bu Kanun'a göre yetiştirilmek istenen vatandaş şöyle tanımlanmıştır:

- Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı;
- Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren;
- Ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan;
- İnsan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş kişiler.

Yine bu Kanun'a göre yetiştirilmek istenen insan şöyle tanımlanmıştır:

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip,
- İnsan haklarına saygılı,
- Kişilik ve teşebbüse değer veren,
- Topluma karşı sorumluluk duyan;
- Yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler.

Toplumdaki tüm bireylerin ilgi, istidat ve yeteneklerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle onları hayata hazırlamak ve bireylerin, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak da milli eğitimin amaçları arasında yer almıştır. Sonuç olarak bir yandan vatandaşların ve toplumun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve sonuçta Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak hedeflenmiştir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk eğitim ve öğretim sisteminin, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenleneceği ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları belirlenirken yukarıda belirlenen genel amaçların milli eğitim sisteminin temel ilkelerinin dikkate alınacağı hükme bağlanmıştır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

- Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
- Onları ilköğretime hazırlamak;
- Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (m. 20).

İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak (m. 23),

- Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir.
- Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve yetenekleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.
- İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretime devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapmaktır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre ortaöğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak (m. 28),

- Bütün öğrencilere ortaöğretim düzeyinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
- Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Yine Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, yükseköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak (m. 35),

- Öğrencileri ilgi, istidat ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli düzeylerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
- Çeşitli düzeylerde bilimsel öğretim yapmak;
- Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
- Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle, öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;

- Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her turlu yayınları yapmak;
- Turlk toplumunun genel seviyesini yukseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini szle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na gze Turlk milli eğitiminin temel ilkeleri on dort maddede toplanmıştır. Bu ilkeler sırasıyla; "genellik ve eşitlik", "ferdin ve toplumun ihtiyaçları", "yönelme", "eğitim hakkı", "fırsat ve imkân eşitliği", "süreklielik", "Atatürk inkılâp ve ilkeleri ve Atatürk milliyetçiliği", "demokrasi eğitimi", "laiklik", "bilimsellik", "planlılık", "karma eğitim", "okul ile ailenin işbirliği" ve "her yerde eğitim" ilkeleridir.

5. 1982 Anayasası'nda ve İlgili Kanunlarda Milli Eğitimin Temel İlkeleri

1982 Anayasası'nın hükümleri ile Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ve eğitimle ilgili diğer yasal düzenlemelerin ilgili hükümlerini ele alarak eğitime ilişkin temel ilkeleri aşağıdaki şekilde belirlemek mümkündür:

- *Genellik, Zorunluluk, Eşitlik ve Parasızlık.* Anayasa'nın 42. maddesinin 5. fıkrası uyarınca ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur. Belirtilen hüküm uyarınca, hiçbir çocuk ayırım gözetilmeksizin kendileri için uygun koşullarda ilköğretime katılabilecektir. Kadının ve erkeğin fiziki güçlerine ve yeteneklerine yönelik okulların açılması, eğitime eşitlik ilkesinin ihlali sayılmamaktadır. Bu okullar kız ya da erkek lisesi şeklinde okullar olabilir (Yaşar, 2000). Eğitimin zorunlu olması, ücretsiz olmasını da zorunlu kılmıştır. Ancak ülkemizde velilerden kayıt parası alındığı, bazı yörelerde okulun yakacak, temizlik gibi giderlerinin velilerce karşılandığı bilinmektedir. Kanunlardaki genel hükümlerin yetersiz kalması nedeniyle süregelen bu tür eğitim hakkının ihlali niteliğindeki uygulamaların sona ermesi için etkili yaptırımlar gerekmele birlikte (Akyüz, 2016; Gül, 2009) eğitim devletin bir ödevi olduğu için bu ödevi tam anlamıyla yerine getirebilmek için devlet gerekli maddi ödeneği de ayırmakla yükümlüdür.

- *Fırsat ve İmkân Eşitliği.* Başlangıç çizgisinde (temel eğitim düzeyinde) bütün öğrencilere eşit fırsatların sağlanmasına, ilerleyen kademelerde (ortaöğretim ve yüksek öğretim) ise tüm öğrencilere ilgi ve yeteneklerine uygun eğitimin verilmesine, maddi gücü olmayan veya yetersiz olan öğrenciler de devletin, kredi, parasız yatılılık gibi imkânları

sunmasına ve böylece tüm öğrencilerin eğitim hizmetinde yararlanmasının sağlanmasına “eğitime fırsat ve imkân eşitliği” denebilir.

Anayasa'nın 42/VII maddesi uyarınca devlete eğitim imkânlarını sağlama görevi verilmiştir. Eğitim hakkı sosyal ve ekonomik koşulların etkisi altındadır. Bu nedenle gerekli ekonomik ve sosyal koşullar sağlanmadıkça kişilerin eğitim hakkından yeterli ve etkili biçimde yararlanmaları söz konusu olamaz (Akyüz, 2016).

Devlet fırsat eşitliğini ilk olarak eğitimi parasız sunarak sağlamaya çalışmaktadır. Ancak bu her duruma yeterli olmamaktadır. Çünkü konumları gereği bazı çocukların gözetilmesi gerekmektedir; örneğin, yoksullukları nedeniyle okula devam edemeyecek durumda olan, uzun süre hastanede tedavi görmek zorunda kalan, özel eğitime ihtiyaç duyan, göçmen, sığınmacı, mülteci olan veya ülkesi belli olmayan, coğrafi koşullar nedeniyle okula ulaşım ve konaklama sıkıntısı çeken çocuklar gibi. Devlet bu çocuklara fırsat ve imkân eşitliği ilkesi uyarınca eğitim hizmetini sunmakla yükümlüdür. Bu doğrultuda devlet örneğin, yoksul çocuklara burs ve yatılı eğitim imkânları sunmakta, zorunlu ilköğretim yaşı içerisinde ilköğretimini tamamlamayanlar ile olağan çağında ortaöğretimini tamamlayamamış olanlar için Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Açık İlköğretim ve Açık Öğretim Lisesi hizmet vermektedir (Akyüz, 2016; Yaşar, 2000). Yapılan çalışmalara bakıldığında elde edilen veriler vatandaşların çeşitli amaçlarla bu hizmetler aracılığıyla eğitim haklarını kullandıkları görülmektedir. Örneğin, öğrenciler yarım kalan eğitimlerini tamamlamak, liseye devam edebilmek ve iş hayatında yükselmek amaçlarıyla açık ilköğretim okuluna kayıt olmaktadırlar (Ağın Kurt, 2008). Öğrencilerin açık öğretim lisesine katılma nedenleri lise diplomasına sahip olmak, çalışarak okumak olanağının bulunması, gelecekte yüksek öğrenime devam edebilmek ve öğrenim düzeyini arttırmak şeklinde sayılmaktadır (Özerbaş, 1996; Akyürek, 1998). Öğrencilerin mesleki açık öğretim lisesini tercih etme nedenleri de benzer şekilde, yükseköğretime devam etmek, yarım kalan eğitimi tamamlamak ve bir lise diplomasına sahip olmaktır (Sarıhan, 2010).

- *Atatürk İlke ve İnkılâplarına Bağlılık ve Çağdaş Bilim ve Eğitim Esaslarına Uygunluk.*

Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlılık gerek Anayasa'nın kimi bölümlerinde yer verilmiş olan gerekse 176. maddesinde düzenlenmiş devrim kanunlarına bağlılığı içermektedir. Eğitimin çağdaş ve bilimsel olması ile eğitim sisteminin, eğitim yöntemlerinin ve eğitim araç ve gereçlerinin bilimsel olması, eğitimin bilimsel bir disiplin içinde verilmesi ve çağdaş teknolojilerin kullanılması söz konusu olacaktır. Eğitim veren öğretmenlerin de bilimsel düşünce şekline sahip aydın kişiler olması gerekir; aksi takdirde okuduğunun anlamını bile anlayamayan kişiler yetiştirmiş olunur. Çağdaş eğitim sistemlerinin amacı bilime uygun eğitim ortamı oluşturmak ve bilimsel bilgiyi öğrenciye kazandırmaktır. Eğitim ve öğretim, çağdaş bilim ve teknolojik gelişmelere paralel olarak kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirecek seviyede olmalıdır. 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almasına, hatta Tanzimat döneminden beri hedeflenmesine rağmen, çağdaş bilim ve eğitimin sağlanması ölçütünün henüz istenen ve yeterli düzeyde gerçekleşmediği ileri sürülebilir (Çallı, 2009).

- *Devletin Gözetim ve Denetimi.* Devletin eğitim üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi evrensel olarak kabul görmektedir. Ancak eğitim ve öğretimdeki devlet denetiminin bilim ve düşünce özgürlüğünü ortadan kaldırıcı sonuçlar doğurmaması gerekir. Ayrıca devletin yerine getireceği bu gözetim ve denetim yetkisinin de en düşük düzeyde olacağı hatta devletin böyle bir yetkiye sahip olamayacağına yönelik savların kabul görmesi beklenemez. Denetim yeterli ciddilik ve titizlikte olmalıdır (Yaşar, 2000). Aldıkaçtı'ya göre (1982), Devletin eğitim konusunda denetim ve gözetim yapması özgürlüğü ihlal edici değildir; aksine Anayasa'nın felsefesinin yerleşmesine uygundur.

Eğitime ilişkin ilkeler yukarıdaki şekilde zetlenebilmekle birlikte, Türkiye’de bireyin eğitim hakkından yararlanamadığı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Böylesi durumlarda sorunların hem uygulamadan hem de hak arama yollarına başvurmadaki bilgisizlik ve bilinçsizlikten kaynaklandığı ileri sürülebilir. Ayrıca, kişileri hak arama yollarına başvurmaktan alıkoyan ya da vazgeçiren engeller veya kaygılar da söz konusu olabilmektedir. Örneğin, çocuğu okulda ayrımcılığa veya şiddete uğradığında, yönetsel veya yargısal yollara başvurması halinde, öğretmeninin ya da okul yöneticisinin çocuğuna karşı olumsuz tutum takınabileceğine yönelik bir kaygı taşıması, çocuğun velisini veya vasisini hak arama yollarına başvurmaktan alıkoyabilir. Bu durum, okullarda sorun çözme yöntemlerinin uygulanmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması ve hukuka aykırı davranışlara yönelik etkili ve caydırıcı yaptırımlar getirilmesiyle aşılabilir (Akyüz, 2016; Gl, 2009).